

บทความวิจัย (ก.ค. – ธ.ค. 2562)

การเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน:บนฐานของปรัชญาการศึกษาและการเรียนรู้เชิงรุก

ดร.ไชยวัฒน์ ชุมนาสีว, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ดร.วานิช ประเสริฐพร, หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
E-mail: vanich456@gmail.com โทร.086-7152486

บทคัดย่อ

ครูผู้สอนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ควรมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติ วัตถุประสงค์ของรายวิชา และธรรมชาติของผู้เรียน ด้วยการเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อผู้เรียนอย่างดีที่สุด ซึ่งตรงกับคำกล่าวในภาษาอังกฤษ “The best teacher is the best manager.” แนวการสอนหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้นั้นคือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมควบคู่ไปกับการใช้กระบวนการคิดขั้นสูงอย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว บนฐานการใช้หลักปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้ และการคัดสรรนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน ใช้เป็นองค์ประกอบหลักในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก จะช่วยให้ครูผู้สอน คณะครูที่เกี่ยวข้องและผู้บริหารโรงเรียนมีโอกาสสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC ผ่านกระบวนการจัดทำ “Lesson Study” หรือการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน สู่การเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามแนวคิด CCPR ที่เน้นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) การสร้างชิ้นงานเชิงคุณภาพด้วยตนเอง (Productive Mind) และการมีความรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ (Responsible mind) ในรายวิชาต่างๆ ที่ครูปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: สมรรถนะการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษา การเรียนรู้เชิงรุก ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คุณลักษณะ CCPR

Received: June 2, 2019, Revised June 10, 2019, Accepted July 1, 2019

Reinforcing Learning Capacity of Learners: Base on the Educational Philosophy and Active Learning

Dr.Chaiwat Chumnasiao-, Faculty of Education, North Eastern University

Dr.Vanich Prasertphorn, Faculty of Education, North Eastern University

E-mail: vanich456@gmail.com โทร.086-7152486

Abstract

New-aged teachers in the 21st century should have their teaching process to manage learning methods for learners. The methods should be appropriate and natural which can be in accordance with learning objectives and learners' nature. The learning and teaching

methods should also be arranged in accordance with various situations so that they can be most effective for learners and this can be inferred to the English words: “The best teacher is the best manager.” One teaching process that can help developing learners to be perfect humans and can help reinforcing learners’ necessary skills for the 21st century is the Active Learning. This method contains learning activities that provide chances for learners to listen, speak, read, write and express their opinion while they are doing activities. The method can be done at the same time of advance thinking process and learners can be lively and active Base on the Educational Philosophy and Active Learning and learning theory. Also the learning and teaching innovation is used as the main factor for designing active learning and this will help teachers, related teacher teams and school administrative to gain chances in making community of career learning or PLC through “Lesson Study”. Meanwhile, lessons can be developed with co-ordination method to become reinforcing learning capacity of learners in accordance with the CCPR characteristic that emphasizes critical mind, creative mind, productive mind and responsible mind in various subjects practiced by teachers with effectiveness and capacity.

Keywords: Learning Capacity, Educational Philosophy, Active Learning, Community of Career Learning, CCPR Characteristic

คำขอบคุณ :งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทนำ

ในยุคปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่างก็เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมโดยผู้บริหารจะเป็นผู้กำหนดนโยบายทิศทางการจัดการศึกษาและผลักดันให้มีการดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในขณะที่ครูผู้สอนเป็นผู้ที่จะทำให้นักเรียนและครูผู้สอนภาคปฏิบัติประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนจึงผูกพันกับหลักสูตรและการสอนและทักษะวิชาชีพครูตลอดชีวิตของการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเดิมบทบาทของ ครู คือการเป็นผู้สอนหนังสือสอนวิชาการความรู้ตามความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้ผู้เรียนพร้อมที่จะแข่งขันและสอบได้ขณะที่อีกบทบาทหนึ่งในแนวใหม่ครูผู้สอน คือ ผู้จัดการความรู้คอยอำนวยความสะดวก ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายครูจึงต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนและเป็นผู้จัดการหลักในห้องเรียนมีความพร้อมที่จะจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของรายวิชา รวมทั้งช่วยวัยของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวในภาษาอังกฤษที่ว่า “The best teacher is the best manager.” นั่นคือครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อผู้เรียนอย่างดีที่สุดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้แนวใหม่: พัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 (ช่วงค.ศ.2001-ค.ศ.2100) มีสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบตามไม่ทัน ทำให้โลกของเรามีลักษณะเล็กลงแคบลง ส่งผลทำให้คนในยุคศตวรรษที่ 21มีลักษณะ มีความรู้ มีเจตคติ

แตกต่างจากคนในศตวรรษที่ 20 อย่างเห็นได้ชัด เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองมีการเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษาของประเทศไทยก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนในมิติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของประเทศเราไปให้ถึงไทยแลนด์ 4.0 ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษา (Paradigm shift) ทั้งในด้านของปรัชญาการศึกษา หลักสูตรและการสอน และการบริหารจัดการไปพร้อมๆกัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทักษะการเรียนรู้ของ 3R, X8C ที่เน้นพัฒนาผู้เรียนให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น และเน้นการฝึกทักษะในการดำรงชีวิตให้ผู้เรียนอย่างหลากหลาย การจัดการเรียนรู้แนวใหม่ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด บทบาทของครูผู้สอนควรเน้นฝึกผู้เรียนให้มีโอกาสได้ฝึกคิด คือ สอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ฝึกให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักบริการสังคม คือ นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561) จะช่วยให้ผู้เรียนรุ่นใหม่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สู่การเป็นคนชอบคิด และสร้างสิ่งใหม่ให้กับสังคมไทยได้อย่างดีและมากพอ นั่นคือคุณลักษณะ CCPR ในตัวผู้เรียนที่ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) การมีผลผลิต (Productive Mind) และการมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind) (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์, 2561) ด้านหลักการเรียนรู้แนวใหม่ที่ครูผู้สอนควรนำสู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติครอบคลุมแนวปฏิบัติการเรียนรู้ อยู่ 4 ประการประกอบด้วย (1) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิชาการและทักษะให้สอดคล้องกับความถนัดความสนใจของผู้เรียน (2) ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์การประยุกต์ความรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและ (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ได้อย่างสัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ควรเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดกระบวนการจัดการการแก้ปัญหาและการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงโดยผสมผสานคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะ CCPR ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแนวการสอนที่ใช้จัดการเรียนรู้แนวใหม่: การเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเสริมสร้างผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 แนวการสอนหนึ่งที่ครูสามารถใช้ได้ คือ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดย Mckeachie ได้สะท้อนการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยที่อาจารย์มีบทบาทหลักเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เป็นภาพที่คุ้นชินและพบได้บ่อยครั้งทั่วไปในการเรียนการสอน ดังนั้น Mckeachie จึงได้มีความพยายามท้าทายให้พัฒนาแนวคิดการเรียนการสอนในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย โดยเปลี่ยนแปลง บทบาทของผู้เรียนจากการเป็นเพียงผู้รับฟังข้อมูล (Passive Listeners) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น (Active Learners) มโนทัศน์สำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกได้แก่ปรัชญาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนความหมายสำคัญ และคุณค่ารูปแบบวิธีสอนและแนวการสอนผ่านหนังสือ “Handbook of Research on Teaching” (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561) การเรียนรู้เชิงรุกเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมและขณะเดียวกันผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิด โดยเฉพาะกระบวนการคิดขั้นสูงคือการวิเคราะห์การสังเคราะห์และการประเมินค่าในสิ่งที่กระทำโดยราชบัณฑิตให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุกคือกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว (ราชบัณฑิต, 2558) ด้านคุณค่าของการเรียนรู้เชิงรุกมีดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ การอ่านการสืบค้นการอภิปรายการสรุปการสร้างความรู้และการนำเสนอมากกว่าเป็นผู้ฟังความรู้จากครูเพียงฝ่ายเดียว

2. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาการวิเคราะห์การสังเคราะห์การประเมินค่าซึ่งมุ่งลดกระบวนการถ่ายทอดสารสนเทศให้กับผู้เรียนลง

3. ผู้เรียนได้รับการบ่มเพาะพัฒนาคุณธรรมเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน

4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมนับเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จัดเป็น Child Centered

5. ผู้เรียนเรียนรู้แบบรวมพลัง คือ ทุกคนคิดทุกคนทำงานเดี่ยวและทุกคนร่วมทำงานกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีความสามารถหรือมีความถนัดมากกว่าช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความสามารถและความถนัดน้อยกว่า

นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงรุกยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการทางสติปัญญา (เน้นกระบวนการคิด) เป็นกระบวนการทางสังคมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนผ่านการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและอารมณ์จึงสามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนพัฒนานตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีดังตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์การเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน

วิเคราะห์ความสัมพันธ์การเรียนรู้เชิงรุก
ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน

ลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก	การเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน
1.การเรียนรู้เชิงรุกเน้นให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรม	ด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวทาง 3R _s X 8C _s
2.การเรียนรู้เชิงรุกผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองผ่านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนกำหนดไว้	ด้านการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ความรู้ในมิติต่าง ๆ อย่างหลากหลาย
3.การเรียนรู้เชิงรุกผู้เรียนใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่าในสิ่งที่กระทำอย่างต่อเนื่อง	ด้านการใช้ทักษะการคิดขั้นสูงสู่การเรียนรู้ตามขั้นตอนของบลูม (Bloom)
4.การเรียนรู้เชิงรุกเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นผู้เรียนให้มีชีวิตชีวาและตื่นตัวขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ	ด้านการพัฒนาด้านทั้งอารมณ์ สังคม สติปัญญา และการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีความหมาย

การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดเรียนรู้แนวใหม่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก: ยึด 3 องค์ประกอบหลักใช้เป็นกรอบจัดการเรียนรู้

การปฏิรูปการศึกษาในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนจุดเน้นไปที่ตัวผู้เรียนมากขึ้นโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีสมรรถนะทั้งร่างกายและจิตใจดังคำกล่าวที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” เพราะฉะนั้นการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากการเป็นเพียงผู้รับฟังข้อมูลเพียงฝ่ายเดียวเป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Learning by Doing) จะช่วยให้บรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่บรรยากาศการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น (Active Learners) ทำกิจกรรมอย่างมีความหมายและสามารถยกระดับทักษะการเรียนรู้ (Upskill) ของตนเองผ่านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เขียนจึงกำหนดองค์ประกอบกรอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปรัชญาการศึกษาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักปรัชญาและปรัชญาการศึกษา (2) ทฤษฎีการเรียนรู้และ (3) นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนโดยแต่ละองค์ประกอบหลักมีสาระสำคัญดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1: หลักปรัชญาและปรัชญาการศึกษา

กระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญของสถาบันการศึกษาเพราะกระบวนการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมายคือการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะขึ้นอยู่กับปรัชญาการศึกษาแต่ละกลุ่มแต่ละสาขาที่สถาบันการศึกษาใช้เป็นหลักยึดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนปรัชญาการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากกับการศึกษาในระบบโรงเรียนเพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นมีระบบระเบียบที่แน่นอนมีการดำเนินงานที่เด่นชัดการกำหนดปรัชญาการศึกษาเพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้โดยง่ายซึ่งจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามองเห็นภาพรวมของเป้าหมายการจัดการศึกษาและมองเห็นภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ของครูผู้สอนได้อย่างต่อเนื่อง (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2561) การนำหลักปรัชญาและปรัชญาการศึกษาใช้เป็นฐานการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกิดความกระฉับ กระฉวยและชัดเจนขึ้น หลักปรัชญาและปรัชญาการศึกษาที่ใช้เป็นองค์ประกอบหลัก มีดังนี้

1.1 หลักปรัชญาพื้นฐานปรัชญาพื้นฐานประกอบด้วยปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ปรัชญาวัตถุนิยม (Materialism) ปรัชญาประสบการณ์นิยม (Experimentalism) และปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ซึ่งปรัชญาพื้นฐานแต่ละกลุ่มจะมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนแตกต่างกันออกไปกล่าวคือ (1) ปรัชญาจิตนิยมเป็นปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุดในกระบวนการศึกษากลุ่มนี้เชื่อว่า "จิต" (Mind) เป็นส่วนสำคัญที่สุดในชีวิตของคนคนจะรู้และเห็นความจริงได้ก็ด้วยความคิด (Ideas) เท่านั้น (2) ปรัชญาวัตถุนิยมเชื่อว่าความรู้เกิดจากการที่เราเห็นเราสัมผัสตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่เหตุการณ์หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เรารับรู้จะอยู่ในสมองของเราเราจึงเกิดการเรียนรู้ขึ้น (3) ปรัชญาประสบการณ์นิยมเชื่อว่ากระบวนการ (Process) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมและเป็นประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษย์ความรู้ในปรัชญาประสบการณ์นิยม จึงเป็นความรู้ที่ต่อเนื่องกันอยู่เรื่อยไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นปรัชญานี้ จึงเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็นเพื่อที่เขาจะได้รู้จักปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขได้และ (4) ปรัชญาอัตถิภาวนิยมความจริงในปรัชญานี้คือ การมีชีวิตอยู่จริง ๆ ของคนนั่นเองคุณค่าต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับทางเลือกและการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ดังนั้นการจัดการศึกษาตามแนวของอัตถิภาวนิยมก็คือ การส่งเสริมมนุษย์แต่ละคนให้เขารู้จักที่จะพิจารณาแล้วตัดสินใจและเจตจำนงที่มีความหมายต่อการดำรงอยู่ของเขาอย่างแท้จริงด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระรู้จักรับผิดชอบต่อตัวเองต่อข้อผูกพันต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่

1.2 หลักปรัชญาการศึกษาปรัชญาการศึกษาประกอบด้วย ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) โดยเฉพาะปรัชญาสารัตถนิยมมีลักษณะเด่นคือเน้นเนื้อหาเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม และเน้นระเบียบวินัย การสอนเน้นการบรรยายและอธิบายชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจขณะที่ปรัชญานิรันดรนิยมเน้นเรื่องของเหตุผลและสติปัญญาการสอนจึงเน้นการอภิปรายถกเถียงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดเหตุผลและสติปัญญาขึ้น ด้านปรัชญาพัฒนาการนิยมมุ่งความสนใจไปที่ตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เป้าหมายการศึกษาจึงเน้นความเจริญทุกด้านของผู้เรียนทั้งด้านร่างกายอารมณ์สังคมอาชีพและสติปัญญาควบคู่ไปกับความถนัดความสนใจและลักษณะพิเศษของผู้เรียนเน้นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเป็นหลักสำคัญการจัดกระบวนการเรียนการสอนถือหลักว่าผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ภายใต้การจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูผู้สอน ลักษณะของการจัดการเรียนการสอน จึงหันมาเน้นวิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ อย่างหลากหลายและปรัชญาปฏิรูปนิยมเน้นการพัฒนาทุกด้านของสังคมเน้นการนำผู้เรียนไปดูสภาพจริงและปัญหาที่แท้จริงในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญดังตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปรัชญาการศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ปรัชญาการศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปรัชญาการศึกษา	การเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน
1.ปรัชญาสารัตถนิยม	ด้านการดำรงรักษาค่านิยมและระเบียบวินัยของผู้เรียน
2.ปรัชญานิรันตรนิยม	ด้านการมีสติปัญญาและเหตุผลของผู้เรียน
3.ปรัชญาพัฒนาการนิยม	ด้านพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและอาชีพของผู้เรียน
4.ปรัชญาปฏิรูปนิยม	ด้านการนำความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นของผู้เรียน

ปรัชญาการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์และความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนออกแบบไว้ชัดเจนขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงด้วยตนเองได้อย่างหลากหลาย

องค์ประกอบหลักที่ 2 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) หมายถึงข้อความรู้ที่พรรณา อธิบาย ทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้และสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มต่างๆในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะควรเลือกทฤษฎีการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปรัชญาและปรัชญาการศึกษาที่กำหนดไว้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทฤษฎีการเรียนรู้จึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ส่วนหลักการสอนเป็นแนวคิดที่เป็นหลักการปฏิบัติทางการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆที่ศึกษาแขนงนี้, (2551) ได้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนควรนำสู่การออกแบบการเรียนรู้ไว้หลากหลายแต่ผู้เขียนขอนำเสนอรวม 4 ทฤษฎีการเรียนรู้ประกอบด้วย (1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (2) ทฤษฎีพุทธิปัญญา (3) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานและ (4) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) ด้วยขั้นตอนการเรียนรู้รวม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ (Enactive stage) การเรียนรู้เกิดจากความคิด (Iconic stage) และการเรียนรู้เกิดจากสัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic stage) ด้านทฤษฎีพุทธิปัญญาเชื่อว่าเชาว์ปัญญา (intelligence) เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่างๆหรือการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่งโดยองค์ประกอบของเชาว์ปัญญาจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยหรือประสบการณ์มากนักเชาว์ปัญญาของบุคคลมี 8 ด้าน ได้แก่ เชาว์ปัญญาด้านภาษาเชาว์ปัญญาด้านคณิตศาสตร์เชาว์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์เชาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่นเชาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเองและเชาว์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติส่วนทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานเชื่อว่าหากผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมจะทำให้เห็นความคิดนั้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาในโลกก็หมายถึงการสร้างความรู้ขึ้นในตนเองนั่นเองผู้เรียนจะไม่ลืมนำและยังสามารถถ่ายทอดให้คนอื่นเข้าใจความคิดของตนได้ดีและยังเป็นฐานให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและสุดท้ายทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้ยอมทำให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุผลได้

องค์ประกอบหลักที่ 3 นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน

นวัตกรรมหรือนวัตกรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ. ศ. 2525 แปลว่า “การก่อสร้าง” วงการศึกษา นำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่แนวคิดแนวทางระบบรูปแบบวิธีการ กระบวนการสื่อและเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำขึ้นซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ดังนั้น นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือวิธีการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น ควรเป็นนวัตกรรมเชิงวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์และสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สามารถใช้เป็นฐานสำคัญในการจัดการเรียนการสอนได้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยนวัตกรรมรวม 4 ลักษณะดังนี้

1. แนวการสอน (Teaching Approach) แนวการสอนหมายถึงกลวิธีหรือยุทธศาสตร์การสอนเป็นแนวทางกว้างๆ โดยมีทฤษฎีหลักการแนวคิดสนับสนุนเพื่อการจัดการเรียนการสอน

2. วิธีสอน (Teaching Method) วิธีสอนคือขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น

3. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques) เทคนิคคือกลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการขั้นตอนวิธีการหรือการกระทำใด ๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการขั้นตอนวิธีการหรือการกระทำนั้น ๆ มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

4. รูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Moodle) รูปแบบการเรียนการสอนหรือรูปแบบการสอนคือแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือและได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะรูปแบบนั้นๆ

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ครูผู้สอนควรยึดองค์ประกอบหลักทั้งหลักปรัชญาและปรัชญาการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้และนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบจะช่วยให้ครูผู้สอนมีชุดเครื่องมือเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายวิธีการและเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนได้เด่นชัด

กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการเรียนรู้ผ่านกลไกของกระบวนการ PLC

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ในช่วงปลายปีการศึกษา 2558 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันโดยเน้นให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆในกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการสร้างหลักสูตรบูรณาการและจัดการเรียนการสอนโดยเน้นองค์ความรู้เป็นความรู้ที่ต้องเรียนส่วนเนื้อหาที่ควรรู้ให้เด็กเรียนรู้เองควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางหรือการเรียนรู้เชิงรุกหรือการจัดการเรียนรู้แบบสร้างแรงบันดาลใจโดยเน้นให้เด็กได้ทำงานแบบรวมพลังเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construct the knowledge) ซึ่งจะเป็นการลดเวลาเรียนในห้องเรียนเองแล้วไปเพิ่มทักษะการเรียนรู้ผ่านสื่อและนวัตกรรมที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นครูผู้สอนจึงต้องเป็นผู้มีทักษะเรียกว่าความเป็นครูมืออาชีพการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนสู่การเรียนรู้เชิงรุกบนฐานการใช้สื่อและนวัตกรรมเชิงคุณภาพครูผู้สอนควรใช้กลยุทธ์ด้วยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่มีผู้บริหารของโรงเรียนและคณะครูรวมกลุ่มเชิงวิชาการช่วยกันสร้างให้ครูด้วยกันเป็นครูมืออาชีพที่รู้เนื้อหาและรู้การ ปฏิบัติในศาสตร์การสอนยุคศตวรรษ

ที่ 21 สู่การพัฒนาตนเองที่มีลักษณะเป็นครูที่เรียกว่า “TouchProfessionalContent Knowledge: TPCK” คือรู้ตัวจริงรู้ลึกแม่นยำในเนื้อหาและใช้ศาสตร์การสอนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนเพื่อนำพาผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพการใช้กลยุทธ์ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเกิดผลการเรียนรู้คู่ขนานไปกับวัฒนธรรมการทำงานแบบรวมพลัง (Culture of Collaboration) เพื่อนำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาสะท้อนคิดและ

สุนทรียสนทนา (Reflection and Dialogue) อย่างสร้างสรรค์ภายในสถานศึกษา เมื่อครูใช้กระบวนการของ PLC สู่การปฏิบัติสิ่งที่จะต้องดำเนินการ คือ ออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้จัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันหรือจัดทำ “Lesson Study” ผ่านขั้นตอนที่กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย (1) ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) (2) ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) (3) ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) (4) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) และ (5) ขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมดำเนินการดังนี้

1.ขั้นวิเคราะห์ (Analyze) เป็นทักษะการสร้างหลักสูตรระดับรายวิชา (Couse Curriculum) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างหลากหลายเพื่อตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนให้ชัดเจนด้วยการวิเคราะห์แนวการสอนออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) การเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (2) การเรียนรู้แบบบูรณาการที่ใช้สื่อการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางและ (3) การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางดังรายละเอียดในตารางการวิเคราะห์แนวการสอนรายวิชา

แนวการสอนรายวิชา..... ภาคเรียนที่...../.....

ลักษณะการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมงที่ใช้
1.การเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered)	ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้เรียน ผู้เรียนตั้งใจและจดบันทึกด้วยตนเอง	ใช้จำนวน.....ชม
2.การเรียนรู้แบบบูรณาการที่ใช้สื่อการเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Integrated Media Centered)	เป็นการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างครูเป็นศูนย์กลางกับการบูรณาการด้านสื่อการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการบรรยายหรือการสาธิต ซึ่งผู้เรียนมีโอกาสได้ซักถามและตอบคำถามได้ทำกิจกรรมและได้อภิปรายผ่านกลุ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง	ใช้จำนวน.....ชม
3. การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered)	เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิดการทำงานเป็นทีมมีการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ในการสร้างชิ้นงานและภาระงานได้โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ผู้เรียนมีชีวิตชีวาและตื่นตัวจึงเรียกว่า “การเรียนรู้เชิงรุก”	ใช้จำนวน.....ชม.

2. ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) เมื่อครูผู้สอนได้ตารางวิเคราะห์แนวการสอนรายวิชาของตนเองครบถ้วนแล้วขั้นตอนต่อไปเป็นการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้จัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่ปฏิบัติการสอน ประกอบด้วย (1) แนวการสอนเชิงรุกของการเรียนรู้ (2) หน่วยการเรียนรู้ (3) แผนการจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครื่องมือใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (4) สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และ (5) เครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้จัดการเรียนรู้มีดังนี้

2.1.1 แนวการสอนเชิงรุกของการเรียนรู้

แนวการสอนเชิงรุกของการเรียนรู้แบบ.....

รายวิชา... .. ชั้น ..... ภาคเรียนที่ ...../.....

ตัวป้อน (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
ปรัชญาพื้นฐานที่ใช้คือ..... ปรัชญาการศึกษาที่ใช้คือ..... ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้คือ.....	เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆที่แตกต่างกันและสอดคล้องกับตัวป้อน(Input)ที่กำหนดไว้ว่าอาจคัดสรรขั้นตอนของคนอื่นหรือครูผู้สอนสังเคราะห์ขึ้น	เป็นผลของกระบวนการหรือวิธีสอนที่เกิดกับผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการหรือวิธีสอนที่ใช้จัดการเรียนรู้	เป็นสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่านเขียนและแสดงความคิดเห็น ควบคุมไปกับการฝึกคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าอย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว

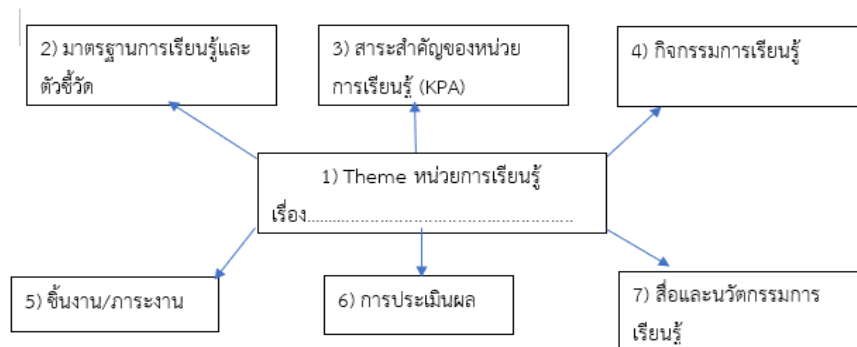
ตัวอย่างแนวการสอนเชิงรุกของการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

รายวิชา ภาษาไทย ชั้น ม.4 ภาคเรียนที่ 1/2562

ตัวป้อน (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
1.ปรัชญาพื้นฐานที่ใช้เป็นฐานออกแบบการเรียนรู้คือปรัชญาประสบการณ์นิยม 2.ปรัชญาการศึกษาที่ใช้เป็นฐานออกแบบการเรียนรู้คือปรัชญาพัฒนาการนิยม 3.ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกับปรัชญาคือทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน	ใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน หรือ 5 E ดังนี้ 1.ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) 2.ขั้นสำรวจและค้นหา (Explanation) 3.ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Elaboration) 4.ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) 5.ขั้นประเมินผล (Evaluation)	ผลที่เกิดกับผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้มีดังนี้ 1.ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2.ผู้เรียนเลือกวิธีแก้ปัญหา 3.ผู้เรียนร่างแผนสร้างสรรค์ผลผลิต 4.ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลผลิตตามแผนที่ร่างไว้ 5.ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ทั้งกระบวนการปฏิบัติและผลงาน	ค ี ด ส ร ร ค ส ี อ แ ล และ น วัตกรรมการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับลักษณะ การเรียนรู้เชิงรุกและ เหมาะสมกับช่วงวัยของ ผู้เรียนอาทิเช่น - บทเรียนบูรณาการ - ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.2 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ (Unit of learning) เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้แนวการสอนที่ครูผู้สอนสร้างขึ้นได้รับการนำสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนอย่างแท้จริงการออกแบบหน่วยการเรียนรู้หรือการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เพื่อเน้นการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุตามตัวชี้วัด (Indicators) และมาตรฐาน (Standards) ของรายวิชาที่ครูปฏิบัติการสอนหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับควรจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้บูรณาการทั้งบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้โดยเน้นประเมินผลการเรียนรู้

ตามสภาพจริงจากการปฏิบัติการประเมินผลงานชิ้นงานและภาระงานภายใต้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบนฐานการใช้รูปแบบการสอนวิธีการสอนและแนวการสอนเป็นยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐานควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบดังนี้(1) หัวเรื่องหรือชื่อหน่วยการเรียนรู้ (Theme) (2) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (3) สารสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ (KPA) (4) กิจกรรมการเรียนรู้(5) ชิ้นงาน/ภาระงาน (6) การประเมินผล (7) สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ดังตัวอย่างในแผนภาพ

(Classroom Curriculum) ที่มีองค์ประกอบเพื่อตอบคำถามสำคัญ 4 ประการประกอบด้วย (1) สอนไปทำไมก็คือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (2) สอนอะไรก็คือเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ (3) สอนอย่างไรก็คือกิจกรรมการเรียนรู้และ (4) ประเมินผลอย่างไรก็คือประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบในการวางแผนการจัดการเรียนรู้จึงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งแต่ละองค์ประกอบหลักมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การเรียนรู้ควรเขียนในลักษณะที่บ่งบอกการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้เรียนที่สามารถสังเกตและวัดผลได้ โดยเขียนสู่ตัวชี้วัดและเขียนให้ครบทั้งด้านความรู้ (Knowledge: K) ด้านคุณลักษณะและเจตคติ (Attribute & Attitude: A) และด้านทักษะกระบวนการ (Process: P)

2. สาระการเรียนรู้เป็นเนื้อหาที่ครูใช้สอนควรสกัดให้ได้องค์ความรู้หรือแก่นของความรู้ที่ครอบคลุมทั้งข้อเท็จจริง (Fact) คำนิยาม (Definition) ความคิดสำคัญ (Main Idea) หลักการ (Principle) กฎ (Law) และทฤษฎี (Theory)

3. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งใช้ตอบคำถาม "สอนอย่างไร" และเป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่ได้จากขั้นตอนของกระบวนการ (Process) ในโครงสร้างของแนวการสอนและหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้วแตกย่อยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิธีสอนที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และครอบคลุมถึงขั้นใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้

4. การประเมินผลการเรียนรู้เป็นการระบุการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียนรู้ในทุกด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ดังตัวอย่างของแผนการจัดเรียนรู้ในแผนภาพ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ .....เรื่อง.....หน่วยการเรียนรู้เรื่อง.....

รายวิชา.....เรื่อง.....ชั้น.....จำนวน.....ชม.

1. มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด.....
2. วัดดูประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K) .....
ด้านทักษะกระบวนการ (P).....
ด้านคุณลักษณะ (A) .....
3. สาระการเรียนรู้

ด้านความรู้ (K) .....
ด้านทักษะกระบวนการ (P).....
ด้านคุณลักษณะ (A) .....
4. กิจกรรมการเรียนรู้ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้
  - 4.1 ขั้นตอนการเรียนรู้ใช้กระบวนการ.....

ขั้นที่ 1 .....
ขั้นที่ 2 .....
ขั้นที่ 3 .....
ขั้นที่ 4 .....
ขั้นที่ 5 .....
  - 4.2 ขั้นใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้.....
5. การประเมินผลการเรียนรู้.....

ภาคผนวก
5.1 การบันทึกผลการเรียนรู้ผ่านการจัดทำ Logbook
5.2 รายละเอียดของสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้

หมายเหตุ: Logbook เป็นการบันทึกข้อมูลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงของครูผู้สอน

2.2 การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.2.1 การสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรคัดสรรสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และช่วงวัยของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นของตนเองควบคู่ไปกับการฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์และการประเมินค่าอย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว

2.2.2 การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ (K) ด้านทักษะกระบวนการ (P) และด้านคุณลักษณะ (A)

3. ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Do & See) เป็นขั้นนำแนวการสอนหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปใช้จัดการเรียนรู้กับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายในชั้นเรียนโดยสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในชั้นเรียนร่วมกับครูผู้สอนตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ร่วมกัน

4. ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) เป็นขั้นที่กำหนดให้สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสะท้อนความคิดเห็นหลังจากที่เข้าไปสังเกตการณ์การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในชั้นเรียนโดยเน้นการสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนจุดที่ต้องแก้ไขในการจัดการเรียนรู้รวมทั้งให้คำแนะนำวิธีแก้ปัญหาอย่างกัลยาณมิตร

5. ขั้นปรับปรุงใหม่ (Redesign) เป็นขั้นที่กำหนดให้ครูผู้สอนนำข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนความคิดมาปรับแก้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในประเด็นต่างๆเมื่อปรับแก้เสร็จแล้วให้นำเครื่องมือไปทดลองใช้อีกประมาณ 3-4 ครั้งครูผู้สอนก็จะ

ได้นวัตกรรมการเรียนรู้จากการทดลองใช้หรือเรียกว่า “การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน” (Classroom Action Research) เกิดขึ้นซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้มีลักษณะเด่นคือง่าย (Simple) สำคัญ (Significance) ใช้เวลาสั้น (Short time) และมีการร่วมมือร่วมพลัง (Collaboration) ภายในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการสร้างเครื่องมือการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นครูมืออาชีพที่มีลักษณะเป็นครูที่รู้ดี รู้จริง รู้ลึก แน่นยำในเนื้อหาและสามารถใช้ศาสตร์การสอนได้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนโดยใช้กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC สู่การปฏิบัติผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันหรือจัดทำ “Lesson study” เป็นฐานการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนด้วยขั้นตอนดำเนินการ 5 ขั้นตอนประกอบด้วยขั้นวิเคราะห์ ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ขั้นสะท้อนความคิดและขั้นปรับปรุงใหม่อย่างเป็นระบบ

บทสรุป

การเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียน: บนฐานของปรัชญาการศึกษาและการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนทั้งครูผู้สอน ครูที่เกี่ยวข้อง และผู้บริหารโรงเรียนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 อย่างรอบรู้รอบด้านและลุ่มลึก ผ่านกลไกการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC ใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ไปใช้เสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนอย่างครบวงจรทั้งขั้นวิเคราะห์ ขั้นวางแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นปฏิบัติและสังเกตการณ์ ขั้นสะท้อนความคิด และขั้นปรับปรุงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจึงส่งผลทำให้ครูผู้สอนมีโอกาสได้พัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพที่สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนโดยใช้ปรัชญาการศึกษาและการเรียนรู้เชิงรุกเป็นฐานในรายวิชาที่ปฏิบัติการสอนได้ส่งผลต่อผู้เรียนบนฐานของปรัชญาการศึกษาในภาพรวม ปรัชญาการศึกษาช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ผู้เรียนอย่างหลากหลาย ทั้งด้านการดำรงรักษาวัฒนธรรม ค่านิยมและระเบียบวินัย ด้านการพัฒนาสติปัญญาและเหตุผล ด้านการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและอาชีพ และด้านการนำความรู้ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ส่วนผลต่อผู้เรียนบนฐานของการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ ตามแนวทาง 3R×8C อย่างต่อเนื่อง ได้เผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทต่าง ๆ ได้ฝึกทักษะการคิดขั้นสูงตามขั้นตอนของบลูม (Bloom) และได้พัฒนาตนเองทั้งอารมณ์ สังคม สติปัญญาและการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีความหมาย

รายการอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี.(2553). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.พิมพ์ครั้งที่ 13 . กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์.(2561).ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 12.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์.(2561).หลักคิด การจัดการ หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- นภาลย์ สุวรรณธาดาและคณะ.(2553).การเขียนผลงานทางวิชาการและบทความ.พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์และเพยาว์ ยินดีสุข.(2561).การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับPLC เพื่อพัฒนา.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์และเพยาว์ ยินดีสุข.(2561).ทักษะ 7C ของครู 4.0 PLC&Logbook.พิมพ์ครั้งที่ 4กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ราชบัณฑิตยสภา,สำนัก.(2558).พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา.กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.